УДК 338.24.01 doi: 10.20998/2519-4461.2023.4.65

А.В.КОСЕНКО, С.В.КНЯЗЬ, А.О.КАСИЧ, О.В.ЛЕГА

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ: ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ, УПРАВЛІННЯ ТА ЦІНОУТВОРЕННЯ

В статті вирішена наукова проблема розробки та обґрунтування науково-методичного інструментарію та практичних рекомендацій щодо якості управління інтелектуальною власністю промислових підприємств на основі розробки алгоритму і підсистеми управління інтелектуальним капіталом, перспективних методів оцінки його ринкових вартісно-цінових характеристик та ефективності використання інтелектуальних ресурсів. Проведено уточнено поняття «інтелектуальні активи» та їх значення у формуванні вартості промислового підприємства. Оскільки, на сьогоднішній день в українській та зарубіжній науковій практиці немає єдиної думки про такі поняття, як інтелектуальна власність, нематеріальні активи, інтелектуальні активи, інтелектуальний капітал, знання, в ході дослідження виявлено специфіку інтелектуальних активів: відсутність матеріального наповнення, мають суттєвий вплив на вартість підприємства у довгостроковому періоді; можуть мати правову охорону. Виходячи з виявленої специфіки, для промислових підприємств запропоновано використовувати поняття інтелектуальних активів, під якими розуміється вся сукупність інформаційно-інтелектуальних ресурсів, що створюються та використовуються як усередині підприємства, так і в навколишньому середовищі з метою формування унікальних конкурентних переваг. Значення інтелектуальних активів для промислових підприємств розглянуто з точки зору факторів, що впливають на вартість інтелектуальних активів і підприємства в цілому. Під процесом управління інтелектуальними активами розуміється сукупність дій та заходів, спрямованих на забезпечення ефективного планування, організації та контролю процесів формування, розвитку та використання інтелектуальних активів підприємства, а також мотивації процесів накопичення та множення інтелектуальних активів. Управління вартістю інтелектуальних активів – стратегія, спрямована на максимізацію вигод, очікуваних від використання цих активів, а також зниження зовнішніх та внутрішніх ризиків. Оцінка вартості окремих активів, а також оцінка вартості всього комплексу інтелектуальних активів підприємства дозволяє керівництву ефективно та своєчасно виявляти зміни вартості підприємства та фактори, що вплинули на ці зміни. Саме на виявленні вартісних та цінових характеристик інтелектуальних активів базуються сучасні підходи до управління вартістю підприємства .

Ключові слова: інтелектуальна власність, управління, ціноутворення, вартість, методологія, промислові підприємства

A.V.KOSENKO, S.V.KNIAZ, A.O.KASYCH, O.V.LEGA

INTELLECTUAL PROPERTY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES: PROBLEMS OF METHODOLOGY, MANAGEMENT AND PRICING

The article solves the scientific problem of developing and substantiating scientific-methodical tools and practical recommendations regarding the quality of intellectual property management of industrial enterprises based on the development of an algorithm and subsystem of intellectual capital management, promising methods of assessing its market value-price characteristics and the efficiency of using intellectual resources. The concept of "intellectual assets" and their importance in the formation of the value of an industrial enterprise have been clarified. Since, to date, in Ukrainian and foreign scientific practice, there is no unified opinion on such concepts as intellectual property, intangible assets, intellectual assets, intellectual capital, knowledge, the specifics of intellectual assets were revealed during the study: lack of material content, have a significant impact on the value enterprises in the long term; may have legal protection. Based on the identified specifics, it is proposed for industrial enterprises to use the concept of intellectual assets, which means the entire set of informational and intellectual resources that are created and used both within the enterprise and in the environment in order to create unique competitive advantages. The value of intellectual assets for industrial enterprises is considered from the point of view of factors affecting the value of intellectual assets and the enterprise as a whole. The process of managing intellectual assets is understood as a set of actions and measures aimed at ensuring effective planning, organization and control of the processes of formation, development and use of intellectual assets of the enterprise, as well as motivation of the processes of accumulation and multiplication of intellectual assets. Management of the value of intellectual assets is a strategy aimed at maximizing the benefits expected from the use of these assets, as well as reducing external and internal risks. The assessment of the value of individual assets, as well as the assessment of the value of the entire complex of intellectual assets of the enterprise, allows management to effectively and timely identify changes in the value of the enterprise and the factors that influenced these changes. Modern approaches to enterprise value management are based on identifying the value and price characteristics of intellectual assets.

Keywords: intellectual property, management, pricing, cost, methodology, industrial enterprises

Постановка проблеми. У сучасних умовах ведення бізнесу стає очевидним, що підприємства, орієнтовані на підвищення своєї вартості, повинні коригувати поточну діяльність з урахуванням вимог навколишньої дійсності [1]. При цьому інтелектуальні активи можуть використовуватися як ефективний інструмент. Останнім часом їх використання стає все більш актуальним, так як інтелектуальні ресурси не тільки невичерпні, але і швидко збільшуються при вмілому поводженні [2].

Сьогодні в міжнародній економіці важко переоцінити зростаюче значення інтелектуальної складової продукції промислових підприємств. Про цю тенденцію яскраво свідчить той факт, що найбільш перспективними ресурсами на світових фінансових ринках є активи не стільки гірничо-збагачувальних підприємств, скільки похідних фінансових інструментів промислових підприємств, які постачають на ринок високоякісну високотехнологічну продукцію і постійно знижують споживання традиційних енергоресурсів на основі інтелектуально-інноваційних технологій. Все це підвищує важливість та актуальність дослідження економічних складових інтелектуальної власності підприємств та організацій, особливо в управлінській та вартісно-ціновій сферах.

Метою статті є вирішення наукової проблеми розробки та обґрунтування науково-методичного інструментарію та практичних рекомендацій щодо якості управління інтелектуальним капіталом промислових підприємств на основі розробки алгоритму і підсистеми управління інтелектуальним капіталом, перспективних методів оцінки його ринкової вартості та ефективності використання інтелектуальних ресурсів,

© А.В.Косенко, С.В.Князь, А.О.Касич, О.В.Лега, 2023

зокрема об’єктів інтелектуальної власності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Велика кількість дослідників ставили собі за мету проаналізувати та удосконалити сутність і специфічні особливості нематеріальних активів виробництва, оскільки важлива умова підвищення якості продукції, її конкурентоспроможності на вітчизняному і світовому ринках та забезпечення стійкості економічного розвитку пов'язана з формуванням в економічній науці категорії «інтелектуальні активи» і проблем управління інтелектуальними активами. В наявних дослідженнях надаються різноманітні трактування цієї категорії в рамках запропонованих теорій і концепцій, які по-різному оцінюють ступінь впливу нематеріальних активів на господарську діяльність. У зв'язку з цим цікавим є ряд розробок зарубіжних та вітчизняних науковців, які вирішують різні проблеми формування і використання інтелектуальних активів підприємств, в тому числі в інтересах забезпечення якості менеджменту, серед яких слід вказати наукові публікації Ілляшенко С.М., Старостіна А.О., Глізнуца М.В., Косенко О.П., Перерва П.Г., Ткачов М.М., Маслак О.І., Долина І.В., Кобєлєва Т.О., Майстро Р.Г., Нагі С., Верес Шомоші М., Шімпф К., Косенко А.В., Кобєлєв В.М. та ін. Проте, незважаючи на значну кількість робіт, пов'язаних з розробкою різних напрямків аналізу категорії «інтелектуальні активи» і проблем управління інтелектуальними активами, деякі аспекти їх відтворення і застосування залишаються недостатньо розвиненими. Зокрема, не існує єдиного, загальновизнаного розуміння економічної сутності інтелектуальних активів. в сучасному виробництві в контексті формування нової, креативної економіки. Немає універсального методичного інструментарію оцінки ефективності використання інтелектуальних активів, бракує поглиблених досліджень українських вчених, спрямованих на підвищення якості управління інтелектуальними активами з урахуванням специфіки діяльності промислових підприємств. Економістів, які розробляють проблему управління інтелектуальними активами, явно недостатньо, що привертає безумовну увагу до поглибленого вивчення даної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення сутності та основного змісту поняття «інтелектуальні активи» дозволяє стверджувати, що на основі аналізу підходів різних авторів до змісту даної економічної категорії доцільно запропонувати власне визначення, стосовно інтелектуальних активів промислових підприємств, які є об'єктом даного дослідження.

Під *інтелектуальними активами промислового підприємства* слід розуміти сукупність індивідуальних інтелектуальних здібностей керівництва, ключових інженерно-технічних працівників і всього персоналу підприємства, а також сукупність інтелектуальних продуктів і ресурсів, що мають промислову цінність для діяльності конкретного промислового підприємства.

Індивідуальні інтелектуальні здібності топ-менеджменту, ключових співробітників і всього персоналу підприємства повинні включати в себе їх знання, навички, в тому числі рівень кваліфікації та освіти, стиль управління, а також ставлення до впровадження інновацій в сфері управління інтелектуальними активами керівництвом промислового підприємства. Ці компетенції не виражаються кількісно, не застосовуються окремо від усього персоналу організації, а завдяки постійному вдосконаленню застосовуються у великій кількості виробничих циклів. Шляхом перетворень представлених ресурсів формуються специфічні інтелектуальні активи підприємства, які представляють значну комерційну цінність.

Інтелектуальні активи, які є конкретними результатами інтелектуальної діяльності, можуть бути відокремлені (частково або повністю) від певних осіб, активно беруть участь в якості самостійних об'єктів в господарській діяльності підприємства. Таким чином, інтелектуальні активи промислового підприємства - це інтелектуальні продукти і ресурси, що знаходяться в його розпорядженні, мають здатність відчужуватися від своїх виробників і мають цінність, як для підприємства, так і для його контрагентів. Інтелектуальна продукція промислового підприємства - це трансформована форма інтелектуальних ресурсів, яка передбачає правову основу їх збереження, повного відчуження від їх виробників, здатність мати комерційну цінність для підприємства і контрагентів, виступати об'єктом різного роду угод.

До інтелектуальних ресурсів належать ідеї, інформаційні ресурси та методичні засоби організаційного, управлінського, виробничого, маркетингового, кадрового характеру, отримані на основі інтелектуальної діяльності персоналу підприємства, що забезпечують формування його конкурентних переваг у зовнішньому середовищі. Ресурси також можуть бути відчужені від своїх виробників, як повністю, так і частково. Характеризуючи економічну категорію «інтелектуальні активи», необхідно виділити наступні її характеристики та особливості, які зачіпають різні аспекти підвищення якості управління інтелектуальними активами промислового підприємства (табл. 1). Очевидно, що інтелектуальні активи характеризуються можливістю більш високого рівня розвитку щодо інших видів капіталу, що сприяє забезпеченню стійкості економічного зростання та ефективності існуючих економічних систем і моделей з якісним управлінням інтелектуальними активами. Інтелектуальні активи, вдосконалюючись на основі стартових видів капіталу (переважно у вигляді обладнання, а також інтелектуальних технологій, патентів, ліцензій), розвивають свої власні властивості і зміст, обумовлені специфічними особливостями, до яких слід віднести:

а) прогресивний розвиток та вдосконалення інтелектуальних активів та інтелектуальної власності;

б) формування творчого мислення персоналу, особливо науково-технічних працівників промислового підприємства, і забезпечення формування економічних моделей і систем, властивих креативній економіці;

в) створення в структурі цього виду капіталу так званого «інтелектуального ядра», яке поширює свій вплив на всі стадії процесу відтворення.

Таблиця 1 – Вартісно-цінова характеристика інтелектуальних активів та особливості управління ними

№	Ознака	Функції
1	Вплив інтелектуальних активів на економічне зростання	В даний час інтелектуальні активи є головною умовою стійкого економічного зростання, формування та збереження показників конкурентоспроможності підприємства та його продукції
2	Витрати на створення інтелектуальних активів	Викликає необхідність значних витрат творчої, креативної енергії, забезпечення дослідників необхідною матеріальною базою
3	Здатність акумулювати інтелектуальні активи	Інтелектуальні активи у вигляді організаційно-структурного капіталу можуть акумулюватися
4	Динаміка змін інтелектуального потенціалу як основи інтелектуальних активів	Інтелектуальний потенціал (індивіди, організації, суспільство) зростає в певній мірі, пов'язаний з межею трудової активності (різної для різних груп спеціальностей), після чого починає знижуватися
5	Інвестиційні вкладення промислового підприємства в створення, розвиток, поповнення та комерціалізацію інтелектуальних активів з урахування цінових запитів споживачів	- особливості інвестування в інтелектуальні активи обумовлені різними аспектами національно-культурного, історичного та іншого характеру; - інвестиції в інтелектуальні активи забезпечують значну тривалість і обсяг соціально-економічної ефективності; - інвестиції в інтелектуальні активи, як правило, здатні забезпечити високий прибуток своєму власникові; - більш ранні інвестиції в особистий розвиток приносять кращу і тривалу віддачу; - більш тривалий характер інвестування в інтелектуальні активи в порівнянні з фізичним капіталом, що обумовлено тривалістю навчального процесу
6	Ступінь ліквідності інтелектуальних активів	Інтелектуальний капітал характеризується не високим ступенем ліквідності, що не є прогресивною його характеристикою
7	Основні джерела створення інтелектуальних активів	Основним джерелом створення інтелектуальних активів є інтелектуальний потенціал, безпосередньо пов'язаний з його носієм
8	Уміння управляти інтелектуальними активами	Існують певні управлінські стратегії, прийоми та методи створення, розвитку і використання інтелектуальних активів.
9	Можливість кількісної вартісної оцінки і ціни інтелектуальних активів	Можлива кількісна вартісна оцінка і встановлення ціни на основі використання методів оцінювання якісних параметрів інтелектуальних активів за допомогою певних інструментів в сфері кількісної оцінки
10	Можлива ступінь відчуження інтелектуальних активів по встановленій ціні	Відчуження проводиться, як правило, частково, виступаючи об'єктом права власності на підставі організаційно-правової форми його захисту інтелектуальних активів. Існує можливість одночасного використання інтелектуальних активів різними суб'єктами господарювання на основі ліцензійних угод
11	Схильність інтелектуальних активів до зносу та здешевлення (цінова політика)	Інтелектуальні активи промислових підприємств підлягають процесам швидкого морального старіння знань, в результаті чого їх вартість піддається сильному впливу старіння та зменшення

Слід також зазначити, що саме інтелектуальний капітал в сучасному суспільстві здатний забезпечити конкурентні переваги національних економік, галузей промисловості та окремих підприємств, будучи головною умовою їх стійкого зростання, забезпечити конкурентні переваги і високі кінцеві результати діяльності підприємств в умовах ринкового середовища. У процесі формування та ефективного використання інтелектуальних активів беруть участь суб'єкти ринкових відносин, включаючи всю сукупність організацій, які здійснюють як комерційну, так і будь-яку іншу суспільно корисну діяльність. Безпосередньо необхідність формування та якісного управління інтелектуальними активами пов'язана з діяльністю промислових, високотехнологічних, наукоємних підприємств. Саме за допомогою цих організацій, які створюють і широко використовують інтелектуальні активи в процесі своєї діяльності, національна економіка стає інформаційно-інтенсивною, орієнтованою на впровадження інтелектуально-інноваційних технологій.

Другим науковим результатом проведеного дослідження стало обґрунтування алгоритму управління створенням, розвитком і використанням інтелектуальних активів відповідно до етапів управління формуванням інтелектуального капіталу промислового підприємства, спрямованого на підвищення якості управління інтелектуальними активами. На всіх етапах створення і використання інтелектуальних активів повинні бути забезпечені заходи щодо їх збереження, пов'язані з локалізацією витоку важливої інформації, як за межі, так і всередині підприємства.

У табл.2 наведено алгоритм управління створенням, розвитком і реалізацією інтелектуальних активів відповідно до етапів управління формуванням інтелектуального капіталу підприємства.

Джерелами підвищення якості управління інтелектуальними активами є:

- скорочення тривалості циклу SONT - створення і розробка нової техніки, заснованої на підвищенні якості та ефективності використання інтелектуального потенціалу персоналу і прийнятих на його початкових етапах рішень, досягнення синергії від використання творчого потенціалу співробітників за рахунок їх оптимального розподілу в творчих завданнях;

Таблиця 2 - Етапи управління створенням, ціноутворенням та комерціалізацією інтелектуальної власності

№	Етап	Інструменти управління створенням, розвитком та продажою активів
1	Формування управлінської, цінової та комерційної стратегії високотехнологічного підприємства	- аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища; - формулювання місії і довгострокових цілей; - визначення загальних стратегічних орієнтирів; - формування стратегії створення і розвитку інтелектуальних активів промислового підприємства
2	Розробка управлінської, цінової та комерційної політики підприємства у сфері формування та використання інтелектуальних активів	- формування науково-технічної політики; - трансформація організаційної структури; - підвищення організаційної культури; - формування підсистеми управління створенням і продажем активів; - створення бази знань, їх переробка та зберігання
3	Проведення маркетингових та інших досліджень для визначення потенційних споживачів, конкурентів і місткості ринку	- маркетингові дослідження з використанням запатентованої продукції; - методичний інструментарій вивчення кон'юнктури ринку та прогнозування ринкової ситуації; - експертна оцінка потенціалу галузі
4	Формування творчих завдань та визначення їх ціни	- визначення творчих завдань та їх ціни для підприємства; - формування творчих завдань і планів їх реалізації
5	Дослідження інтелектуального потенціалу	- визначення творчих завдань; - формування творчих завдань і планів їх виконання; - з урахуванням попередніх експертних оцінок
6	Виявлення складових інтелектуального потенціалу	- використання різних критеріїв оцінки аналізу всього різноманіття компонентів інтелектуального потенціалу
7	Формування інтелектуального потенціалу працівників промислового підприємства	- аналіз інтелектуального потенціалу персоналу під час прийому і в процесі виконання робіт; - методи підвищення ефективності забезпечення ресурсами та їх використання; - забезпечення емоційно-психологічної сумісності робочих груп
8	Підвищення якості та ефективності використання інтелектуальних активів	- аналіз критеріїв підвищення якості та ефективності використання інтелектуальних активів та розвитку інтелектуальної діяльності; - методи підвищення якості управління інтелектуальними активами
9	Визначення інтелектуальної надлишкової вартості	- заходи щодо формування інтелектуальної додаткової вартості, визначені та зафіксовані в адміністративних та фінансових документах
10	Ідентифікація основних і пов'язаних з ними інтелектуальних активів	- формування бази даних необхідної інформації; - обґрунтування заходів щодо визначення та фіксації наявності та якості інтелектуальних активів; - обґрунтування заходів контролю за визначенням та фіксацією інтелектуальних активів
11	Вибір найбільш ефективних способів правової охорони інтелектуальних активів	- здійснення заходів щодо здійснення контролю за формуванням інтелектуальних активів; - визначення потреби в правовій охороні інтелектуальних активів; - багатокритеріальна оцінка можливих альтернатив
12	Визначення комерційної вартості інтелектуальних активів	- вивчення результатів управлінського та податкового обліку; - використання методологічного інструментарію оцінки та динаміки комерційної вартості інтелектуальних активів
13	Аналіз та оцінка ефективності та якості формування, розвитку та використання інтелектуальних активів з урахування цінових запитів споживачів	- вивчення результатів управлінського та податкового обліку; - визначення критеріїв оцінки ефективності та якості формування, розвитку та використання інтелектуальних активів; - методичний інструментарій оцінки ефективності процесу формування, розвитку та застосування об'єктів інтелектуальної власності; - вивчення результатів управлінського та податкового обліку; - визначення критеріїв оцінки ефективності та якості формування, розвитку та використання інтелектуальних активів; - методичні засоби оцінки ефективності та якості формування, розвитку та застосування об'єктів інтелектуальної власності
14	Визначення форми комерційного використання активів	- багатокритеріальна оцінка можливих альтернатив; - застосування методів експертно-прогностичної оцінки
15	Використання інтелектуальних активів у господарській діяльності	- організація, планування, регулювання цін, контроль і мотивація створення, розвитку та реалізації інтелектуальних активів
16	Підвищення якості управління створенням, розвитком і використанням активів	- вивчення результатів управлінського та податкового обліку; - обґрунтування та впровадження рекомендацій щодо підвищення якості управління інтелектуальними активами т а моніторингу цін на них
17	Реалізація та розвиток інтелектуального потенціалу персоналу	- тренінги та методи мотивації; - перепідготовка та підвищення кваліфікації; - переміщення особового складу; - інвестиції у створення та примноження інтелектуального потенціалу
18	Збереження інтелектуальних активів	- методичний інструментарій забезпечення захисту інформації; - обґрунтування політики підприємства щодо забезпечення захисту активів

- зниження витрат і підвищення якості прийнятих керівництвом підприємства рішень, пов'язаних з розподілом інтелектуального потенціалу за технічними завданнями на основі вивчення творчих здібностей та інтелектуального потенціалу персоналу;

- підвищення якості управління інтелектуальною діяльністю на завершальних етапах створення і розвитку нової техніки;

- забезпечення високих економічних показників і технічних характеристик високотехнологічної продукції на основі всебічного аналізу комерційної та економічної цінності інтелектуальних активів, підвищення інтелектуального потенціалу науково-технічних кадрів;

- залучення додаткового доходу шляхом своєчасного виявлення і фіксації супутніх інтелектуальних активів, що утворюються в процесі створення основних інтелектуальних активів;

- підвищення вартості інтелектуальних активів і капіталізації підприємства за рахунок здійснення заходів щодо розвитку інтелектуального потенціалу персоналу організації;

- реалізація принципу ресурсозбереження та енергозбереження за рахунок підвищення якості рішень, що приймаються керівництвом;

- формування конкурентних переваг і стратегічної стабільності функціонування промислового підприємства на основі використання новітніх досягнень науки і техніки;

- використання наявних інтелектуальних активів підприємства і концентрація взаємопов'язаних інтелектуальних активів для скорочення часу і витрат на НДДКР;

- запобігання втраті цінних інтелектуальних активів з комерційної точки зору за рахунок своєчасного їх визначення та фіксації в рамках управлінського обліку;

- забезпечення реалізації інвестиційних та інноваційних проектів на основі попереднього здійснення маркетингових та інших досліджень кон'юнктури ринку з використанням запатентованих інтелектуальних ресурсів і продукції;

- запобігання можливості витоку значущої з комерційної точки зору інформації через посилання на неї в бухгалтерській документації, здійснення заходів з протидії промисловому шпигунству;

- формування бренду, іміджу, зростання ділової репутації та цінності високотехнологічного бізнесу за рахунок вирішення підприємством соціальних, екологічних та благодійних завдань.

Таким чином, розглянуті пропозиції щодо удосконалення процесів управління створенням, розвитком і використанням інтелектуальних активів промислових підприємств сприятимуть підвищенню якості управління інтелектуальними активами і будуть слугувати основою для створення підсистеми управління цими процесами.

Висновки. Практична реалізація розроблених пропозицій щодо вдосконалення процесів управління інтелектуальними активами та усунення наявних проблем забезпечує юридичну законність і доцільність з фінансової точки зору введення в господарський обіг об'єктів інтелектуальної власності, в тому числі документування процесів щодо залучення об'єктів інтелектуальної власності в господарську сферу. На закінчення підкреслимо, що інтелектуальні активи слід розглядати як універсальний ресурс для збільшення доходу і вартості підприємства. Завдяки багаторазовій купівлі-продажу, внеску до статутного капіталу при створенні нового підприємства або об'єднанні існуючих, використовуючи як інструмент контролю менеджменту базового підприємства над своїми дочірніми філіями, можна впливати на інвестиційну привабливість підприємства, виставляти його як гаранта інвестицій, збільшувати грошовий потік і таке ін. В умовах жорсткої конкуренції може тільки унікальний характер інтелектуальних активів підприємства і вміле управління ними забезпечити в довгостроковій перспективі сталий розвиток та отримання бажаного ринкового доходу.

Список літератури

1. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer / P.G.Pererva,. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
2. Кобєлєва Т.О., Перерва П.Г. Управління маркетингом інноваційної продукції на засадах життєвого циклу товару // *НТУ «ХПІ» (економічні науки). : зб. наук. пр*. Харків : НТУ «ХПІ», 2016. № 28 (1200). С. 26-30.
3. Глізнуца М.Ю., Перерва П.Г. Бенчмаркінг як метод оцінювання інтелектуального потенціалу регіонів // *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2015. № 4. С. 11-19.
4. Кравчук А.В., Перерва П.Г. Ефективність як економічна категорія // *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ "ХПІ", 2018. № 15 (1291). С. 137-143.
5. Перерва П.Г. Економіко-організаційні засади інноваційної та інвестиційної діяльності підприємства // *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ "ХПІ", 2017. № 45 (1266). С.51-55.
6. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: *Знання*, 2009. 1070 с.
7. Марчук Л.С., Перерва П.Г. Інтелектуальний потенціал як економічна категорія // *НТУ «ХПІ» (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ "ХПІ", 2018. № 15 (1291). С. 53-63.
8. Перерва П.Г. Інформаційна діяльність підприємства: управлінська, цінова та маркетингова складові // *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки) : зб. наук. пр.* Х.: НТУ „ХПІ". 2018. № 37(1313). С. 27-32 .
9. Кобєлєва Т.О., Перерва П.Г. Якість інноваційної продукції як складова маркетингової політики та конкурентоспроможності підприємства // *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки). : зб. наук. пр.* Харків : НТУ «ХПІ», 2016. № 28 (1200). С. 70-74.
10. Nagy S., Pererva P., Maslak M. (2018) Organization of Marketing activities on the Intrapreneurship // *MIND JOURNAL* // Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna. № 5.
11. Kosenko A., Pererva P. (2015) The rank estimate of the commercial potential of intellectual technologies // *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky* / Ed. Dr. h.c. M.Varchola. Kosice (Slovakia). Volume 3, No.3. P.83-91.
12. Besprozvannykh O., Pererva P., Tiutlikova V., Kovalova V., Kudina O., Dorokhov O. (2019). Improvement of the Method for Selecting Innovation Projects on the Platform of Innovative Supermarket // *TEM Journal*, 8(2), pp. 454-461. URL: DOI: 10.18421/TEM82-19
13. Pererva, P., Hutsan, O., Kobieliev, V., Kosenko, A., Kuchynskyi, V. (2018). Evaluating elasticity of costs for employee motivation at the industrial enterprises // *Problems and Perspectives in Management*, 16(1), pp. 124-132. URL: DOI: http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(1).2018.12
14. Kuchinskyi, V., Pererva, P., Kobielieva, T., Garmash, S., Danko, T. (2021). Ensuring the Sustainable Development of an Industrial Enterprise on the Principle of Compliance-Safety // *Studies of*

Applied Economics, 39 (5). doi: https://doi.org/10.25115/eea.v39i5.5111
15. Kobielieva T., Tkachova N., Pererva P., Tkachov M., Diachenko T. (2021) Management of relations with enterprise stakeholders on the basis of value approach // *Problems and Perspectives in Management*, 19(1), pp. 24-38. URL: http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19(1).2021.03
16. Kuchynskyi, V., Pererva, P., Kobielieva, T., Kosenko, A., Maslak, O. (2021). Economic substantiation of outsourcing the information technologies and logistic services in the intellectual and innovative activities of an enterprise // *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 4 (13 (112)), 6–14. doi: https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.239164
17. Nazarenko S., Pererva P., Maistro R., Danko T., Doronina M., Sokolova L. (2021). The formation of economic and marketing prospects for the development of the market of information services // *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 6 (13 (114)), 6–16. doi: https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.245251
18. Pererva P., Usov M., Chernobrovkina S., Larka L., Rudyka V. (2021). Methods for Assessing the Investment Attractiveness of Innovative Projects. *Studies of Applied Economics,* 39 (6). doi: https://doi.org/10.25115/eea.v39i6.5167
19. Ткачова Н.П., Перерва П.Г. Розвиток методів аналізу фактичного стану конкурентних переваг підприємства // Економіка розвитку. 2011. № 4 (60). С. 116-120.
20. Maslak O.I., Maslak M.V., Grishko N.Y., Pererva P.G., Hlazunova O.O., Yakovenko Y.Y. (2021) Artificial Intelligence as a Key Driver of Business Operations Transformation in the Conditions of the Digital Economy // *Proceedings of the 20th IEEE International Conference on Modern Electrical and Energy Systems, MEES 2021*. DOI: 10.1109/MEES52427.2021.9598744
21. Kosenko A., Pererva P. (2014) Technological Market Conjuncture: Risk Assessment Commercialization of Intellectual Property // *Club Economics in Mishkolc: Theory, Methodology, Practice.* International Advisory Board: University of Mishkolc Faculty of Economiks. Volume 10. №1. P.55-62.
22. Kobielieva T.O, Tkachov M.M. , Tkachova N.P., Pererva P.G. (2017) Determination of marketing characteristics of market capacity for electrical automation. // *Менеджмент і маркетинг інновацій*. №3. С.79-86.
23. Tkachev M.M., Kobielieva T.O., Pererva P.G. (2016) Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // Scientific bulletin of Polissia. № 4 (8), ч. 2. С. 240-246.
24. Financial and technological leverage in the system of economic evaluation of innovative technologies (2017) / P.G.Pererva [et al.] // Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice 2(23). 405-413. DOI:10.18371/fcaptp.v2i23.121920
25. Kosenko A.V., Tkachev M.M., Kobieliev V.M., Pererva P.G. (2018) Innovative compliance of technology to combat corruption // *Innovative management: theoretical, methodical, and applied grounds* / S.M. Illiashenko, W.Strielkowski (eds.). 1st edition. Prague: Prague Institute for Qualification Enhancement. P.285-295.
26. Kobielieva T.O., Tkachov M.M., Tkachova N.P., Pererva P.G. (2017) Modeling the marketing characteristics of market capacity for electrical automation // *Marketing and Management of Innovations*. №4. С.67-74.
27. Compliance program of an industrial enterprise. Tutorial. (2019) / [P.G Pererva et al.] // Edited by prof. P.G.Pererva, prof. Gy.Kocziszky, prof. M.Somosi Veres. Kharkov-Miskolc: NTU "KhPI". 689 p.
28. Tkachov M.M., Kobielieva T.O., Pererva P.G. (2016) Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // Scientific bulletin of Polissia. № 4 (8). P. 27-35.
29. Tovazhnyanskiy V., Kobeleva T., Gladenko I., Pererva P. (2010) Antikrizisnyy monitoring of finansovo-ekonomicheskikh indexes of work of enterprise // *Business Studies.* Volume 7.- Numer 2. Miskolz Press. S. 171-183.
30. Poberezhnyi R., Pererva P. (2016) Bridgingthe gapbetween the banking sector and SMEs in Ukraine the use of the Eurupean experience // Entepreneurship Erziehung und Gründungsberatung / Editor of the monograph prof. R.Fortmüller. Vienna : University of Economics and Business, MANZ Verlag. p.267-282.
31. Kosenko O., Tkachov M., Pererva P. (2017) Compliance program of an industrial enterprise: the essence and content // *Balance and Challenges. X. International scientific conference*. Miskolc-Lillafured: University of Miskolc. P.87-93.
32. Maslak M., Poberezhnyi R., Pererva P. (2017) Current state and prospects of development of the tractors market in Ukraine // *Balance and Challenges. X International scientific conference. Oktober 17-18*. Miskolc-Lillafured : University of Miskolc, 2017. P.94-99.
33. Kosenko O., Tkachov M., Pererva P. (2015) Economic problems of Intellectual Property // *9-th international scientific conference "Balance and Challenges*". Miskolc-Lillafüred. 2015.- S. 113-124.
34. Schimpf K., Pererva P., Gladenko I. (2010) Monitoring of Efficiency of Innovative Activity of Industrial Enterprise // *"Club of Economics in Miskolc" TMP*. Miskolc : Miskolz Press. Number 2. Volume 6. P. 63-68.
35. Pererva P., Gutsan O., Diachenko T. (2017) Motivation of personnel on machine-building enterprise // *Balance and Challenges. X International scientific conference. Miskolc-Lillafured : University of Miskolc*, 2017. P.100-106.

References (transliterated)

1. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer / P.G.Pererva, Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
2. Kobyelyeva T.O., Pererva P.G. Upravlinnya marketynhom innovatsiynoyi produktsiyi na zasadakh zhyttyevoho tsyklu tovaru [Management of marketing of innovative products on the basis of the product life cycle] // *Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu "KhPI" (ekonomichni nauky) : zb. nauk. pr.* [Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" : Sb. sciences Ave]. Kharkiv. : NTU «KhPI», 2016. no 28 (1200). pp. 26-30.
3. Gliznutsa M.Yu., Pererva P.G., Benchmarkinh yak metod otsinyuvannya intelektualnoho potentsialu rehioniv [Benchmarking as a method of assessing the intellectual potential of the regions] // *Marketynh i menedzhment innovatsiy* [Marketing and innovation management]. 2015. no 4. pp. 11-19.
4. Kravchuk A.V., Pererva P.G. Efektyvnist yak ekonomichna katehoriya [Efficiency as an economic category] // *Visnyk NTU "KhPI" (ekonomichni nauky) : zb. nauk. pr.* [Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" : Sb. sciences Ave]. Kharkiv : NTU "KhPI", 2018. no 15 (1291). pp. 137-143.
5. Pererva P.G. Ekonomiko-orhanizatsiyni zasady innovatsiynoyi ta investytsiynoyi diyalnosti pidpryyemstva [Economic and organizational principles of innovative and investment activity of the enterprise] // *Visnyk NTU "KhPI" (ekonomichni nauky) : zb. nauk. pr*. Kharkiv : NTU "KhPI", 2017. no 45 (1266). pp.51-55.
6. Starostina A.O. Marketynh: teoriya, svitovyy dosvid, ukrayinska praktyka: pidruch [Marketing: theory, world experience, Ukrainian practice: under the leadership]. Kiev: Znannya, 2009. 1070 p.
7. Marchuk L.S., Pererva P.G. Intelektualnyy potentsial yak ekonomichna katehoriya [Intellectual potential as an economic category] // *Visnyk NTU "KhPI" (ekonomichni nauky) : zb. nauk. pr.* [Bulletin of NTU "KhPI" (economic sciences). : Coll. of science Ave], Kharkiv : NTU "KhPI" 2018. no 15 (1291). pp. 53-63.
8. Pererva P.G. Informatsiyna diyalnist pidpryyemstva: upravlinska, tsinova ta marketynhova skladovi [Information activity of the enterprise: management, price and marketing components] // *Visnyk NTU "KhPI" (ekonomichni nauky)* [Bulletin of NTU "KhPI" (economic sciences). : Coll. of science Ave], Kharkiv : NTU „KhPI". 2018. no 37(1313). pp. 27-32 .
9. Pererva P.G., Kobyelyeva T.O. Yakist innovatsiynoyi produktsiyi yak skladova marketynhovoyi polityky ta konkurentospromozhnosti pidpryyemstva [Quality of innovative products as a component of marketing policy and competitiveness of the enterprise] // *Visnyk NTU "KhPI" (ekonomichni nauky). : zb. nauk. pr.* [Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" : Sb. sciences Ave] – Kharkiv: NTU «KhPI», 2016. – no 28 (1200). – pp. 70-74.
10. Nagy S., Pererva P., Maslak M. (2018) Organization of Marketing activities on the Intrapreneurship // MIND JOURNAL // Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna. no 5.
11. Kosenko A., Pererva P. (2015) The rank estimate of the commercial potential of intellectual technologies // Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky / Ed. Dr. h.c. M.Varchola. Kosice (Slovakia). Volume 3, No.3. pp.83-91.
12. Besprozvannykh O., Pererva P., Tiutlikova V., Kovalova V., Kudina O., Dorokhov O. (2019). Improvement of the Method for Selecting Innovation Projects on the Platform of Innovative

Supermarket. TEM Journal, 8(2), pp. 454-461. URL: DOI: 10.18421/TEM82-19
13. Pererva, P., Hutsan, O., Kobieliev, V., Kosenko, A., Kuchynskyi, V. (2018). Evaluating elasticity of costs for employee motivation at the industrial enterprises. Problems and Perspectives in Management, 16(1), pp. 124-132. URL: DOI: http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(1).2018.12
14. Kuchinskyi, V., Pererva, P., Kobielieva, T., Garmash, S., Danko, T. (2021). Ensuring the Sustainable Development of an Industrial Enterprise on the Principle of Compliance-Safety. Studies of Applied Economics, 39 (5). doi: https://doi.org/10.25115/eea.v39i5.5111
15. Kobielieva T., Tkachova N., Pererva P., Tkachov M., Diachenko T. (2021) Management of relations with enterprise stakeholders on the basis of value approach. Problems and Perspectives in Management, 19(1), pp. 24-38. URL: http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19(1).2021.03
16. Kuchynskyi, V., Pererva, P., Kobielieva, T., Kosenko, A., Maslak, O. (2021). Economic substantiation of outsourcing the information technologies and logistic services in the intellectual and innovative activities of an enterprise. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies, 4 (13 (112)), 6–14. doi: https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.239164
17. Nazarenko S., Pererva P., Maistro R., Danko T., Doronina M., Sokolova L. (2021). The formation of economic and marketing prospects for the development of the market of information services. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies, 6 (13 (114)), 6–16. doi: https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.245251
18. Pererva P., Usov M., Chernobrovkina S., Larka L., Rudyka V. (2021). Methods for Assessing the Investment Attractiveness of Innovative Projects. Studies of Applied Economics, 39 (6). doi: https://doi.org/10.25115/eea.v39i6.5167
19. Tkachova NP, Pererva P.G. Rozvytok metodiv analizu faktychnoho stanu konkurentnykh perevah pidpryyemstva [Development of methods of analysis of the actual state of competitive advantages of the enterprise] // *Economics of development*.[Development economics] 2011. no 4 (60). pp. 116-120.
20. Maslak O.I., Maslak M.V., Grishko N.Y., Pererva P.G., Hlazunova O.O., Yakovenko Y.Y. (2021) Artificial Intelligence as a Key Driver of Business Operations Transformation in the Conditions of the Digital Economy // Proceedings of the 20th IEEE International Conference on Modern Electrical and Energy Systems, MEES 2021. DOI: 10.1109/MEES52427.2021.9598744
21. Kosenko A., Pererva P. (2014) Technological Market Conjuncture: Risk Assessment Commercialization of Intellectual Property // Club Economics in Mishkolc: Theory, Methodology, Practice. International Advisory Board: University of Mishkolc Faculty of Economiks. Volume 10. no 1. pp.55-62.
22. Kobielieva T.O, Tkachov M.M. , Tkachova N.P., Pererva P.G. (2017) Determination of marketing characteristics of market capacity for electrical automation. // Менеджмент і маркетинг інновацій. №3. С.79-86.
23. Tkachev M.M., Kobielieva T.O., Pererva P.G. (2016) Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // Scientific bulletin of Polissia. no 4 (8), ч. 2. pp. 240-246.
24. Financial and technological leverage in the system of economic evaluation of innovative technologies (2017) / P.G.Pererva [et al.] // Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice 2(23). 405-413. DOI:10.18371/fcaptp.v2i23.121920
25. Kosenko A.V., Tkachev M.M., Kobieliev V.M., Pererva P.G. (2018) Innovative compliance of technology to combat corruption // Innovative management: theoretical, methodical, and applied grounds / S.M. Illiashenko, W.Strielkowski (eds.). 1st edition. Prague: Prague Institute for Qualification Enhancement. pp.285-295.
26. Kobielieva T.O., Tkachov M.M., Tkachova N.P., Pererva P.G. (2017) Modeling the marketing characteristics of market capacity for electrical automation // Marketing and Management of Innovations. no4. pp.67-74.
27. Compliance program of an industrial enterprise. Tutorial. (2019) / [P.G Pererva et al.] // Edited by prof. P.G.Pererva, prof. Gy.Kocziszky, prof. M.Somosi Veres. Kharkov-Miskolc: NTU "KhPI". 689 p.
28. Tkachov M.M., Kobielieva T.O., Pererva P.G. (2016) Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // Scientific bulletin of Polissia. no 4 (8). pp. 27-35.
29. Tovazhnyanskiy V., Kobeleva T., Gladenko I., Pererva P. (2010) Antikrizisnyy monitoring of finansovo-ekonomicheskikh indexes of work of enterprise // Business Studies. Volume 7.- Numer 2. Miskolz Press. S. 171-183.
30. Poberezhnyi R., Pererva P. (2016) Bridgingthe gapbetween the banking sector and SMEs in Ukraine the use of the Eurupean experience // Entepreneurship Erziehung und Gründungsberatung / Editor of the monograph prof. R.Fortmüller. Vienna : University of Economics and Business, MANZ Verlag. p.267-282.
31. Kosenko O., Tkachov M., Pererva P. (2017) Compliance program of an industrial enterprise: the essence and content // Balance and Challenges. X. International scientific conference. Miskolc-Lillafured: University of Miskolc. pp.87-93.
32. Maslak M., Poberezhnyi R., Pererva P. (2017) Current state and prospects of development of the tractors market in Ukraine // Balance and Challenges. X International scientific conference. Oktober 17-18. Miskolc-Lillafured : University of Miskolc, 2017. pp.94-99.
33. Kosenko O., Tkachov M., Pererva P. (2015) Economic problems of Intellectual Property // 9-th international scientific conference "Balance and Challenges". Miskolc-Lillafüred. 2015.- pp. 113-124.
34. Schimpf K., Pererva P., Gladenko I. (2010) Monitoring of Efficiency of Innovative Activity of Industrial Enterprise // "Club of Economics in Miskolc" TMP. Miskolc : Miskolz Press. Number 2. Volume 6. pp. 63-68.
35. Pererva P., Gutsan O., Diachenko T. (2017) Motivation of personnel on machine-building enterprise // Balance and Challenges. X International scientific conference. Miskolc-Lillafured : University of Miskolc, 2017. P.100-106.

Надійшла (received) 05.08.2023

Відомості про авторів / About the Authors

Косенко Андрій Васильович (Kosenko Andrey) – кандидат економічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», професор кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин; тел.: (096) 366-4379; e-mail: avakos74@gmail.com

Князь Святослав Володимирович (Kniaz Sviatoslav) - доктор економічних наук, професор, Національний університет «Львівська політехніка»; завідувач кафедри підприємництва та екологічної експертизи товарів; м. Львів, вулиця Карпінського, 2/4, Україна; тел. (032) 258-32-59, e-mail: peet.dept@lpnu.ua

Касич Алла Олександрівна (Kasych Alla) - докторка економічних наук, професорка, завідувачка кафедри менеджменту та смарт-інновацій, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, вул. Мала Шияновська (Немировича-Данченка), 2; тел. +38044-256-21-62, e-mail: kme@knutd.edu.ua

Лега Ольга Василівна (Lega Olga) – кандидатка економічних наук, доцентка, професорка кафедри обліку та оподаткування, Полтавський національний аграрний університет, м. Полтава, вул. Сковороди, 1/3, Україна; тел.(0532)-60-73-94, e-mail: olga.lega@pdau.edu.ua